

İLBEYİ KÖYLERİNDE BAŞ ÖĞME TÜRKÜSÜ*

Doğan KAYA

Sivas'ta İlbeyi köyleri 42 paredir. Söylentiye göre İlbeyi boyu, Horasan'dan bin kadar çadırla yola çıkmış, bir kısmı Güney (Gaziantep, Halep)'de, bir kısmı da Sivas'ta mekân tutmuştur. Çok zengin olan folkloru gün geçtikçe orijinalitesini yitirmektedir. Bunun yanında, gelin evden alınmadan bir gün önce yapılmakta olan baş öğme geleneği gibi hâlâ yaşatılmakta olan pratikler de vardır.

Geline kına yakılacağı gün, oğlan evinden iki-üç kınacı kadın, kına getirir. Bazıları kınacıları bir odaya kapatır, bahşiş alınmaya kadar orada tutar. Kınacı kadınlar, kız evine Çarşamba günü gelir. Erkesi, gün yani Perşembe günü gelin evden alınır.

Kınacılar geldikten sonra gelini, yüzü kıbleye gelecek şekilde bir yastığın üzerine oturturlar. Dört kız, gelinin başına al atar. (Yörede kırmızı ipekli örtüye "al"denir.) gelin uğurlanırken yüzü yine al ile örtülür. Dört kız, dört taraftan örtüyü tutmakta iken baş öğme türküsü söylenir. Buna "Gelin öğme" yahut "Kız öğme" de denir. Yanık yanık, koro halinde bu türkü söylenirken bir yandan gelinin saçı belik olarak örülür; daha sonra da elbisesi giyindirilir. Gelin hazırlandıktan sonra, orada bulunanlara kına yakılır. Gelini iki kişi giydirir. İki kişi de kına yakar. Oğlan tarafından gelenler, bunlara bahşiş verir. Herkes eğlenmeye başlar. Bu akşama kadar sürer.

Gece, gelinin akrabasından birkaç kız evlerine gitmez, kınalarını yakınıp orada yatar. İçlerinden iki kız gelinin kınasını yakar.

Güveyinin kınası, kendi evinde yatsıdan sonra yakılır. Gençler, kına gecesi geç vakitlere kadar eğlenir. Herkes dağıldıktan sonra, iki genç güveyinin kınasını yakar. O da bahşişlerini verir.

Sabahleyin gelinin başı bağlanır. Bunu iki kadın yapar. Birisi bağlar, diğeri de alını yeşilini verir. Bu sırada içeri kimseyi almazlar. Baş bağlandıktan sonra geline sarılıp ağlarlar. Fakat, gelinin başının bozulmamasına dikkat edilir.

* Yayımlandığı yer: *Sivas Kültür-Sanat*, I (1), 5. 1987, s. 21-23.

Baş öğme türküsü, İlbeyli köylerinde belirgin bir ayrıcalık göstermeden söylenir. Aşağıda sözlerini ve notasını kaydettiğim bu türküyü Karalar köyünden Vuzzuha Pürlü'den derledim Kaynak şahıs 65 yaşında olup okuryazarlığı yoktur.* Yedinci bentten itibaren diğer bentleri Hocabey köyünden Aşık Talip Kılıç'tan derledim.

BAŞ ÖĞME TÜRKÜSÜ

Duvak alım köşk âcına dolaşdı
Kavim kardaş kuzu gibi meleşdi
Bu ayrılık hep kızlara bulaşdı
Ben gidem ben gidem evin şen olsun
Yarenim yoldaşım ağzım tatl'olsun

Atladı atladı geçti eşiği
Sofrada sofrada kaldı kaşığı
Kız ağlatma kız ağlatma kardaşı
Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yad oldum

Çattılar çattılar çatma taşını
Kurdular kurdular dün aşını
Sesleyin gelinin bey kardaşını
Hayvah hayvah ben sizlerden ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlere doymadım

Babam kıratını çaya bağlasın
Kırat kişnedikçe anam ağlasın
Anamın kızı var beni neylesin
Ben gidem ben gidem evin şen olsun
Kız anam kız bacım kınan kutl'olsun

Sel önünden devşirirler odunu
Yiyen bilir leblebinin tadını
Bilemedik gelin kızın adını

* Vezzuha Pürlü, 1 Kasım 2007'de köyünde vefat etmiştir.

Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yad oldum

Gelinciler gele gele geldiler
Dolu gibi avlumuza doldular
Anamın elinden beni aldılar
Ben gidem ben gidem evin şen olsun
Yarenim yoldaşım ağzım tatlı olsun

Anamı anamı benim anamı
Sancı tutsun nikâh eden imamı
Çarşamba gecesi yakın kınamı
Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yad oldum

Anam kirmenini alsın eline
Babam dağarcağın sarsın beline
Çıksın baksın gurbet elin yoluna
Hayvah hayvah ben sizlerden ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlere doymadım

Yıldız dağı derler bir dağ ışılar
Geyik kuzusunu almış moşular
Ben'anamdan ayırdılar komşular
Ben gidem evin şen olsun
Kız anam kız bacım kınan kutl'olsun

Atlara vurdular yaldızlı gemler
Anamın gününde sürdüğüm demler
Sabah olur götürürler zalimler
Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yad oldum

Atlar eyerlendi bineğin ister
Kuşlar havalandı döneğin ister

Anası babası konağın ister
Ben gidem ben gidem evin şen olsun
Yarenim yoldaşım ağzım tatlı olsun

Dolu geldi dereleri coşurdu
Kadir Mevla'm tebdilimi şaşırıldı
Kara yazı gurbet ele düşürdü
Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yad oldum.

Görünüyor bizim elin taşları
Yaslı yaslı ötüşüyor kuşları
Anamın babamın ihmal işleri
Hayvah Hayvah ben sizlerden ayrıldım
Eşi kızlar ben sizlere doymadım

Görünmüyor bizim elin söğüdü
Ben gelirken ekipleri göğ idi
Kırıldı mı bizim elin yiğidi
Kaplari yuyamam elim yağ olur
Irafa koyamam kolum yorulur
Dışarı çıkamam kaynım darılır